

## Hniezdenie haje tmavej (*Milvus migrans*) na východnom Slovensku

### *Breeding of the Black Kite (Milvus migrans) in Eastern Slovakia*

Štefan DANKO<sup>1</sup>, Jozef MIHÓK<sup>2</sup>, Ján LIPTÁK<sup>3</sup>, Štefan PČOLA<sup>4</sup> & Miloš BALLA<sup>5</sup>

<sup>1</sup>Jána Švermu 1, 071 01 Michalovce, Slovensko; danko@gecom.sk

<sup>2</sup>Buzulucká 23, 040 00 Košice, Slovensko; mihok@centrum.sk

<sup>3</sup>Lomnická 44, 040 01 Košice, Slovensko

<sup>4</sup>ŠOP SR, Správa NP Poloniny, Mieru 193, 067 61 Stakčín, Slovensko; pcola@soprs.sk

<sup>5</sup>ŠOP SR, Správa CHKO Latorica, M. R. Štefánika 1555, 076 16 Trebišov, Slovensko; milos.balla@soprs.sk

*Altogether 14 confirmed and 20 probable breeding sites of the Black Kite were found in seven orographic units in E Slovakia (Čergov, Košická kotlina, Ondavská vrchovina, Slanské vrchy, Slovenský kras, Šarišská vrchovina and Východoslovenská rovina) up to the end of 1964. Between 1964 and 1990, there were found 31 confirmed and another 15 probable breeding sites in 10 orographic units (almost in Beskydské predhorie, Bukovské vrchy, Čierna hora, Laborecká vrchovina, Vihorlatské vrchy and Východoslovenská pahorkatina). The E Slovakian population of the Black Kite bred not only in lowlands but also in mountains up to 760 m. This species became extinct in Slovenský kras in the 60<sup>th</sup> of the last century and its abundance mainly decreased during 1980–1990 and since 1990 the Black Kite has been breeding only in Východoslovenská rovina – in riparian forests along the Latorica, Laborec and Bodrog rivers (6 confirmed pairs and 1–2 probable pairs). Phenology of migration, food, breeding sites and breeding biology and ecology are discussed, too.*

## Úvod

Hniezdenie haje tmavej na východnom Slovensku do konca r. 1964 zhrnul a publikoval Mošanský (1972, 1975). Naše výskumy dravcov na východnom Slovensku začali práve od r. 1964, teda plynule sme nadviazali na predošlé výskumy a tak môžeme publikované údaje doplniť svojimi vlastnými pozorovaniami. Neskôr publikovali niekoľko údajov o hniezdení haje tmavej Meyburg & Švehlík (1970) a Danko (1971, 1991). Od r. 1975 do r. 1994 sa v Správach o činnosti Skupiny pre výskum a ochranu dravcov a sov publikovali len výsledky o počtoch párov, početnosti násad a vyliahnutých mláďat, ale z ochrannárskych

dôvodov bez bližšej lokalizácie. Rozšírenie na Slovensku v rokoch 1980–1999 zhodnotili Chavko & Siryová (2002).

## Výsledky

V nasledujúcom texte uvádzame výpis z publikovaných údajov, ale len ak sa týkali konkrétneho hniezdenia, ostatné faunistické údaje pre veľké množstvo necitujeme. Jednotlivé faunistické údaje sú v ďalšom zoradené v abecednom poradí podľa orografických celkov z ktorých pochádzali, v rámci orografického celku sú zoradené abecedne podľa názvov najbližších obcí.

### *Publikované údaje o hniezdení do roku 1964*

**Čergov:** Šiba, les Javorina (6793), leto 1950, v hniezde 3 juv. (Mošanský 1975). **Košická kotlina:** Košická Nová Ves, les Bikeš (7293), 4. 5. 1956 – násada 2 vajec, coll. Východoslovenské múzeum Košice; 16. 5. 1956 – náhradná násada 1 vajce; 18. 4. 1957 – pár pri hniezde (všetko Mošanský 1975); Žarnov, stráň Bodnárka (7491), 17. 5. 1961 – obsadené hniezdo (Žitňár in Mošanský 1975). **Ondavská vrchovina:** Bardejov (6793), 1957 obsadené hniezdo; Tarnov (6692, 6693), 1957 obsadené hniezdo (oba Kux & Weisz 1958 ex. Mošanský 1975). **Slanské vrchy:** Ďurkov, časť lesa Dargov (7294), 19. 5. 1958 – obsadené hniezda 2 párov; Podhradík, dolina Šebeš (6994), 10. 7. 1955 – 3 juv. v hniezde; Rákoš, vrch Bradlo (7394), 5. 5. 1958 – obsadené hniezdo (všetko Mošanský 1975); 1960 – hniezdenie 1 páru (Mošanský 1962); Slanská Huta, Vaskapu a Malý Milič (7494) – 9. a 19. 5. 1964 – hniezdenie 2 párov (Mošanský 1975). **Slovenský kras:** Zádiel, dolina (7390, 7391), 1959 – hniezdenie 1 páru (Špaček & Kovář 1960), 1960 – hniezdenie 1 páru (Špaček 1961), 1962 – hniezdenie 1 páru (Špaček 1964). **Šarišská vrchovina:** Haniska pri Prešove (7093), 1963 – hniezdenie 1 páru (Palášthy & Voskár 1966). **Východoslovenská rovina:** Senné (7398), 12. 4. 1950 – obsadzovali hniezdo (v Pavlovskom lese?) (Bališ 1957 ex Mošanský 1975); Pavlovce nad Uhom (7398), 7. 4. 1956 – násada 2 vajec, coll. Múzeum Slovenskej republiky rád Prešov (Bališ 1957 ex Mošanský 1975).

### *Publikované údaje o hniezdení po roku 1964*

**Čierna hora:** Veľká Lodina, lokalita Ždiar (7192), 1969 – hniezdenie 1 páru (Meyburg & Švehlík 1970). **Košická kotlina:** Haniska pri Košiciach, Haniský les pri Jakubovom dvore (7393), 1974 – hniezdo s 5 juv. (Danko 1991). **Ondavská vrchovina:** Valkov, Lysá hora (6995), 1974 – zanášanie potravy do svahu (Rumler 1975). **Slanské vrchy:** Banské, svah kopca Vyžník (7195), 1969 – hniezdenie 1 páru; Dargov, Bačkovská dolina (7295), 1968, 1969 – hniezdenie (oba Meyburg & Švehlík 1970); Malé Ozorovce, vrch Kapoveň (7395), 1977 – vyvedených 5 juv. (Danko 1991, pozri aj nepublikované údaje); Slanská Huta, Bridká dolina (7494), 1964, 1965, 1966 – hniezdil 1 pár, 1968, 1969 – hniezdili 2 páry (Meyburg & Švehlík 1970, Danko 1971); Slanská Huta, vrch Malý Milič (7494) – 1968, 1969 – hniezdil 1 pár (Meyburg & Švehlík 1970). **Východoslovenská rovina:** Pavlovce nad Uhom (7398), 1975 – násada 5 vajec (Danko 1991, obr. 1).

### *Nepublikované údaje o hniezdení*

**Bukovské vrchy:** Stakčínska Roztoka, kopec Makovisko (6999) – 1 ex. bol na lokalite už 8. 4. 1978. Vtáky tam hniezdili v hniezde na buku v rokoch 1981 – 1983. Kontroly hniezd boli vykonané 8. 5. 1981, 4. 5. 1982 a 7. 5. 1983. Vo všetkých prípadoch pozorované vtáky sedeli na znáškach. **Čierna hora:** Veľká Lodina, pod vrchom Holice (7192). Prítomnosť páru bola zistená v r. 1968, hniezdenie v r. 1969. Vtáky boli pozorované v okolí až do r. 1973. **Košická kotlina:** Bukovec (7293), 27. 4. 1980 nosila haja tmavá konáre na hniezdo, ale hniezdenie bolo nakoniec neúspešné. Haniska pri Košiciach, Haniský les pri Jakubovom dvore (7393). Prvý údaj z okolia hniezdiska máme z 30. 4. 1972, kedy bol pozorovaný 1 ex. pri Poľove. Hniezdenie bolo doložené v rokoch 1973 – 7. 5. boli v hniezde na dube 4 vajcia, 25. 6. 2 mláďatá, okrúžkované; 1974 – všetkých 5 mláďat bolo okrúžkovaných; 27. 4. 1975 boli v hniezde na dube 4 vajcia, 7. 6. 2 mláďatá, okrúžkované; 8. 4. 1976 mali haje čiastočne postavené hniezdo, ktoré bolo upevnené pomocou drôteného pletiva. Neskôr ho však zanechali a postavili nové hniezdo na dube, v ktorom už 28. 4. sedeli na násade. 11. 5. boli v hniezde 4 vajcia, 23. 5. 4 pull. a 14. 6. 2 mláďatá, ďalšie boli pravdepodobne niekým vybraté. Mláďatá boli 25. 6. okrúžkované, ale neskôr ešte jedno mláďa zmizlo z hniezda (vybraté?) a pod hniezdom bolo perie z posledného mláďaťa. Hniezdenie nebolo neúspešné. Neskôr bol pozorovaný pár na hniezdisku 18. 7. 1980 a v okolí po jednom ex. 3. 8. 1984 pri Šebastovciach, 28. 5. 1985 pri Poľove, 29. 5. 1986 a 26. 5. 1988 na košickom letisku. Košická Nová Ves, Želiarsky les (7293). Vtáky boli pozorované na lokalite 6. 6. 1964 a 27. 6. 1971. Na jar 1979 nosila haja konáre na minuloročné hniezdo včelára na dube, 22. 5. 1979 bolo hniezdo opustené. Malá Ida, kopec Stavenčík (7392). Hniezdo bolo na kraji lesíka na dube, postavené na hniezdo vrany. 16. 5. 1979 bolo zanechané. 11. 7. 1980 bol pozorovaný na lokalite 1 ex. Nižná Myšľa, sútok riek Torysa a Hornád (7394). 15. 6. 1978 bolo nájdené hniezdo v skupine dubov, v ktorom ležali dve zanechané vajcia. Na lokalite bola haja pozorovaná aj 17. 6. 1979 a 21. 7. 1980. Vták pravdepodobne z tohto hniezdiska bol pozorovaný 7. 7. 1982 pri Kokšov-Bakši (7393, 7394). Šemša, les Žobrák (7392). V 70. rokoch bolo nájdené hniezdo haje tmavej v lese bližšie ku Šaci bez bližších údajov. 27. 4. 1980 sedel vták na hniezde na dube. 22. 5. 1981 boli v hniezde na dube 3 vajcia a jedno pull., 15. 6. 2 mláďatá. Hniezdenie bolo fotograficky zdokumentované (obr. 2). 13. 5. 1982 boli v hniezde 4 vajcia, pri kontrole 25. 6. bolo hniezdo prázdne. Neskôr bol 14. 6. 1986 pozorovaný 1 ex. pri Debradi (7391) a 2. 7. 1986 pri

Paňovciach (7392). **Laborecká vrchovina:** Belá nad Cirochou, lokalita Brusné (7098). Hniezdenie bolo doložené v rokoch 1977–1986. Počas tohoto obdobia haje vystriedali 3 hniezdne stromy v okruhu 50 metrov. 17. 4. 1977 sedeli v hniezde na dube, 8. 5. boli už vyliahnuté 2 pull. a ešte zostalo 1 vajce a 19. 4. 1981 sedeli na znáške. V ďalších rokoch 26. 4. 1983 mali znášku. 3. 6. 1984 boli v hniezde 3 pulli a 30. 6. sme okrúžkovali 2 celkom operené mláďatá. 1. 6. 1988 sedela haja tmavá na hniezde postavenom na smrekovci v Studenej doline. Jednalo sa pravdepodobne o pár z lokality Brusné, ktorý tam zahniezdil poslednýkrát v r. 1986. Nižná Jablonka (6898). Vtáky boli pozorované na lokalite v r. 1977, v r. 1978 stávali už 9. 4. hniezdo. 19. 5. 1979 sedela jedna haja v hniezde. Snina, kopec Magurica (7099). Vtáky tam zahniezdili v r. 1979 na dube vo výške 10 m. 18. 5. boli v hniezde 3 vajcia. Na lokalite bol pozorovaný 1 ex. aj 17. 5. 1980. Starina, kopec Barankovec (6999). Pár bol pozorovaný na lokalite v rokoch 1965, 1975 a 1976. Hniezdenie bolo doložené v rokoch 1978 a 1979. Naposledy bol pár pravidelne pozorovaný v okolí hniezdiska v r. 1988. Z novšieho obdobia je jeden údaj od Stariny z 19. 8. 1996 (Literák in verb.). **Slanské vrchy:** Banské, svah kopca Vyzník (7195). 21. 5. 1967 boli v hniezde na buku vo výške 17 m nad zemou 3 vajcia. V r. 1968 hniezdo nebolo obsadené. Rok 1969–Meyburg & Švehlík (1970). Dargov, Bačkovská dolina (7295). Prítomnosť dospelých vtákov bola zistená po prvý raz v r. 1963, potom viackrát v r. 1965. Hniezdenie bolo zdokumentované v rokoch 1966–9. 5. sedeli na znáške v hniezde po myšiakovi na dube, 29. 6. bolo v hniezde jedno mláďa a 9. 5. 1967 sedeli na znáške v novom hniezde na buku. Roky 1968 a 1969 Meyburg & Švehlík (1970). Malé Ozorovce, vrch Kapoveň (7395). Prvý výskyt hají tmavých bol zistený v okolí Zemplinskej Teplice v r. 1972. Výskyt na Kapovni bol po prvý raz pozorovaný v r. 1973, hniezdenie bolo po prvý raz doložené v r. 1974–18. a 25. 5. inkubovali násadu v hniezde na dube. V rokoch 1975–1980 tu hniezdili neďaleko seba dva páry, v rokoch 1981–1984 len jeden. Prvý pár mal 10. 5. 1975 v hniezde na dube 3 vajcia. 5. 6. ešte vtáky inkubovali, ale 26. 6. sme našli zanechané hniezdo. 8. 5. 1976 sedeli na znáške v hniezde na dube, ale 5. 6. bolo hniezdo opustené. 15. 5. 1977 haje sedeli v minuloročnom hniezde, 25. 5. boli v hniezde dve mláďatá a jedno nakľuvané vajce, ku ktorým sme pridali dve mláďatá z hniezda páru č. 2. Všetkých 5 mláďat úspešne vyltelilo (pozri Danko 1991), všetky boli okrúžkované. 30. 4. 1978 sedeli v novom hniezde na dube, 10. 6. boli v ňom 2 mláďatá, okrúžkované. 13. 5. 1979 sedeli v minuloročnom hniezde, 30. 6. boli v ňom 3 vyperené

mláďatá, okrúžkované. 20. 4. 1980 a 25. 5. sedeli na znáške v minuloročnom hniezde. 8. 5. 1981 sedeli v novom hniezde na dube. 8. 5. 1982 sedeli v minuloročnom hniezde. 20. 6. 1983 znova v tom istom hniezde, boli v ňom 3 veľké mláďatá, okrúžkované. Jedno z nich bolo neskôr nájdené uhynuté pod hniezdom. V r. 1984 postavili nové hniezdo, ale znášku už nemali. Druhý pár mal 10. 5. 1975 násadu v hniezde na dube. 5. 6. mal 3 pulli, 26. 6. bolo na hniezde jedno vyperené mláďa, okrúžkované. 1976–8. 5. sedeli v inom hniezde na dube, 5. 6. mali už dve mláďatá, okrúžkované. 15. 5. 1977 sedeli v predminuloročnom hniezde na násade 3 vajec. 25. 5. bolo v hniezde jedno neplodné vajce a 2 mláďatá, ktoré boli preložené do hniezda páru č. 1. Do toho hniezda sme vložili 3 mláďatá haje červenej zo zanechaného hniezda v Laboreckej vrchovine. Haje tmavé úspešne vyvedli všetky 3 mláďatá haje červenej. 30. 4. 1978 sedeli na znáške v novom hniezde na dube, 10. 6. bolo v hniezde 1 mláďa, 8. 7. už bolo vyletené. V r. 1979 hniezdili pravdepodobne v minuloročnom hniezde. 20. 4. 1980 bol 1 ex. pri novom hniezde na dube, ale 25. 5. bolo prázdne. Od r. 1981 sa druhý pár už na lokalite neobjavil. Od r. 1985 bolo hniezdisko obidvoch párov už opustené. Ruskov, časť lesa Črepník (7394). Prvý výskyt páru na lokalite bol zistený v r. 1965. Hniezdenie bolo doložené nasledovne: 1976–30. 6. v hniezde na dube boli 3 juv. Dve z nich boli okrúžkované, tretie už vyletelo. 1977–hniezdo nebolo obsadené. 1978–26. 4. hniezdo obsadené, 3. 6. v ňom bolo vajce s vyvinutým embryom. Vták pravdepodobne z tohto hniezdiska bol pozorovaný 10. 7. 1980 a 25. 7. 1981 pri obci Vyšný Čaj (7394). 1981–12. 4. pár lietel v okolí. 1982–30. 5. v novom hniezde na dube boli dve malé juv. Neskôr bol 26. 7. 1988 pozorovaný 1 ex. pri Slančíku (7394). Slanská Huta, Bridká dolina (7494), v súčasnosti NPR Veľký Milič. Prítomnosť druhu na lokalite bola zistená po prvý raz v r. 1963. Roky 1964–1969 pozri Meyburg & Švehlík (1970), v r. 1969 boli okrúžkované 2 + 3 mláďatá. Doložené hniezdenia po r. 1969: 1970–1 pár, 24. 5. boli v hniezde na dube 3 vajcia, 26. 6. boli okrúžkované 2 mláďatá; 1971–1 pár, 18. 6. boli v hniezde na buku 3 pull., okrúžkované; 1972–2 páry. 8. 5. prvý pár sedel v hniezde na buku na násade, druhý pár bol 18. 5. v hniezde na dube. Slanská Huta, vrch Malý Milič (7494). Prvé hniezdenie bolo doložené v r. 1965. 2. 5. boli v hniezde na buku 2 vajcia. V r. 1966 hniezdo nebolo obsadené, až v r. 1967. 8. 5. v hniezde z r. 1965 na buku boli 3 vajcia. Roky 1968 a 1969 pozri Meyburg & Švehlík (1970), 2 mláďatá v r. 1968 boli okrúžkované. Od r. 1970 bolo hniezdisko opustené. Slanská Huta, časť lesa Krížové

(7495), 1975 – 29. 5. bolo 1 vajce v hniezde na dube, 1976 – 19. 5. v tom istom hniezde 2 vajcia (Šimák in litt.). **Východoslovenská rovina:** Beša, Veľký les (7497). Vtáky boli pozorované v lokalite v r. 1967, v r. 1969 asi hniezdil jeden pár v kolónii volaviek. Hniezdenie bolo doložené nasledovne: 1986 – 7. 6. boli v hniezde okrúžkované 3 juv.; 1987 – 11. 6. boli v hniezde okrúžkované 3 juv.; 1988 – 23. 6. okrúžkované 3 juv. 20. 5. 1994 lietali nad hniezdiskom 3 haje tmavé, 8. 6. mali v hniezde mláďatá. Na hniezdisku bez nálezu obsadeného hniezda boli pozorované 19. 6. 1981 (Matusík in litt.) a 8. 6. 1992. Kožuchovej, topoľový vetrolam (7496). V r. 1974 bolo nájdené hniezdo s jedným mláďaťom. Oborin, Horný les (7497). Hniezdenie bolo zistené v r. 1969 – 3. 5. obsadené hniezdo na jaseňi. Ortovej, les (7498). Hniezdenie bolo doložené v rokoch 1974 – 1. 6. boli v hniezde na dube 2 vajcia a 1975 – 13. 4. mali postavené nové hniezdo na dube, 27. 5. boli v ňom 3 mláďatá, ale 22. 6. bolo hniezdo prázdne, asi niekým (niečim?) vybraté. Jeden vták bol pozorovaný ešte v r. 1977, od r. 1978 už bolo hniezdisko zanechané. Z neskoršieho obdobia bol 15. 6. 1991 pozorovaný 1 ex. pri Ťahyni (7498). Pavlovce nad Uhom, les Sekcia (7398). Hniezdenie sme doložili po prvý raz v r. 1964 (predchádzajúce roky pozri Bališ 1957 ex Mošanský 1975). V nasledujúcich rokoch tu bolo hniezdenie dokumentované takto: 1978 – 17. 6. boli v hniezde na topolí bielom okrúžkované 2 mláďatá, 1979 – 29. 6. boli v ňom znovu okrúžkované dve mláďatá. Pavlovce nad Uhom, les Jelšiny (7398). Výskyt dvoch párov v širšom okolí Pavloviec bol zistený už v r. 1974. Hniezdenie druhého páru na tejto lokalite bolo doložené v rokoch 1975 – 27. 4. sedeli v hniezde na breste, 27. 5. bolo v hniezde 5 vajec (viď aj Danko 1991). 1978 – 18. 5. mali násadu v minuloročnom hniezde, 17. 6. boli v hniezde 2 mláďatá a 1 neplodné vajce, mláďatá boli okrúžkované. 1979 – 24. 5. sedeli na starom hniezde, 27. 6. v ňom boli 4 vyperené mláďatá, okrúžkované. Od r. 1980 sa oba páry už do pavlovských lesov nevrátili, len 1 ex. bol pozorovaný 13. 5. 1980 v okolí. Od r. 1981 boli všetky kontroly negatívne. Tašulfa, les (7398). Haje po prvý raz boli pozorované v lokalite v r. 1975. 29. 5. 1977 letela jedna haja s potravou v pazúroch pri Jenkovciach smerom na Tašulfu. Prvé hniezdenie na lokalite doložil Kurtak (in litt.). 26. 7. 1981 bolo v hniezde už len jedno mláďa. Ďalšie hniezdenie bolo na tejto lokalite zistené v r. 1986 – 3. 6. bol jeden dospelý vták na hniezde, 17. 6. boli v ňom 3 mláďatá, okrúžkované. Trebišov – Úpor, les Čongov (7496), 1976 – pravdepodobné hniezdenie, 1977 – hniezdil pár na borovici, v hniezde boli mláďatá.

### *Nepublikované údaje o predpokladaných hniezdných lokalitách a pozorovania*

**Beskydské predhorie:** 31. 8. 1967 – 1 ex. Sol' (7095); 13. 6. 1976 – 1 ex. pri Kolonici (7099); 11. 4. 1979 – 1 ex. pri Humennom (7097); 22. 5. 1979 – 1 ex. a 5. 6. 1990 – 1 ex. pri Hažine nad Cirochou (7097); 15. 8. 1980 – 1 ex. pri Ruskom Hrabovci (7100); 6. 7. 1987 – 1 ex. pri Sedliskách (7096) (Pjenčák in litt.); 31. 5. 1990 lietali 2 ex. s potravou v pazúroch nad Laborcom Medzi Humenným a Brekovom (7097); 27. 4. 1991 lietali 1 ex. nad vyrovnávacou nádržou pri Malej Domaši (7096) (Pjenčák in litt.). **Bukovské vrchy:** 25. 4. 1982 – 1 ex. Runina (6900) (Micenko in verb); 26. 5. 1986 – 2 ex. Topoľa (6900) (Nutil in verb); 17. 5. 1991 – 1 ex. Ulič (7000). **Košická kotlina:** 20. 6. 1963 – 1 ex. pri Drienovci (7391); 27. 6. 1963 – 1 ex. Čečejevce (7492); 3. 5. 1964, 20. a 26. 5. 1971, 7. 6. 1971 a 9. 5. 1972 – po 1 ex. pri Bohdanovciach (7394); 1. 9. 1965 – 1 ex. pri Herľanoch (7294); 21. 5. 1969 – 1 ex. pri Rozhanovciach (7294); 12. 4. 1982 – 1 ex. pri Lorinčiku (7393); 21. 4. 1988, 2. 6. 1997, 28. 5. 1999 a 29. 4. 2004 – po 1 ex. pri Gyňove (7493); 29. 5. 1988 – 1 ex. pri Drienovci, letel v smere medzi obce Peder a Rešica (7491); 9. 6. 1989 – 1 ex. pri Mokranciach (7492), 1. 5. 1991 tu bol pozorovaný minuloročný mladý vták; 10. 5. 1991 letel 1 ex. od Turne nad Bodvou (7391) smerom na Drienovec; 4. 5. 1992 sa zdržiaval pár a 9. 8. 2000 – 1 ex. pri Seni (7493); 13. 5. 1992 a 2. 4. 1993 – po 1 ex. pri Kechneči (7493); 26. 5. 1995, 30. 7. 1996 a 22. 6. 1998 – loviace ex. na sysľovisku pri Grajciari (7493); 4. 6. 2001 – 1 ex. pri Períne (7493); 8. 7. 2001 – 1 ex. pri Budimíri (7193, 7293); 22. 6. 2002 – 1 ex. medzi Krásnou nad Hornádom a Vyšnou Hutkou (7393, 7394); 10. 8. 2003 – 1 ex. pri Krásnej nad Hornádom (7393); 8. 4. 2004 – 1 ex. pri Čakanovciach (7294); 3. 6. 2005 – 1 ex. pri Šebastovciach (7393). Druh bol najmä v 60. rokoch 20. storočia veľmi častý v Košickej kotline. V rokoch 1963–1971 často lovili ryby na jazerách čaňanského šterkoviska (7393). 14. 6. 1972 sedelo na čerstvo zoranom poli pri Čani (7393) spolu až 5 ex. **Laborecká vrchovina:** 1. 8. 1974 – 1 ex. a 23. 8. 1980 – 1 ex. pri Pčolinom (6998, 6999); 27. 4. 1975 – 1 ex. pri obci Pichne nad kopcom Gorgoľata (6998); 23. 7. 1976 – 1 ex., 19. 6. 1979 – 1 ex., 13. 7. 1980 – 1 ex., 28. 7. 1981 – 2 ex. a 28. 6. 1988 – 1 ex. pri Hostoviciach (6898); 1. 6. 1979 – 1 ex. medzi Slovenským Krivým a Zbudským Rokytovom (6997); 18. 5. 1980 – 1 ex. pri Adidovciach (6998); 7. 4. 1984 – 1 ex. pri Hrabovci nad Laborcom (6997). **Ondavská vrchovina:** 30. 4. 1967 – 1 ex. južne od Svidníka a 19. 7.



**Obr. 1.** Nezvychajne vysoký počet vajec v násade haje tmavej. Pavlovce nad Uhom, les Jelšiny, 27. 5. 1975 (Foto: Š. Danko).  
**Fig. 1.** Unusually high number of eggs in the nest of Black Kite. Pavlovce nad Uhom, forest Jelšiny, May 27, 1975 (Photo by Š. Danko).



**Obr. 2.** Podstatnú zložku potravy haje tmavej tvoria ryby. Šemša, les Žobrák, 15. 6. 1981 (Foto: Š. Danko).  
**Fig. 2.** The main part of Black Kite food comprises fish. Šemša, forest Žobrák, June 15, 1981 (Photo by S. Danko).

1967 – 1 ex. pri Mestisku (všetko 6795). **Okolie vodnej nádrže Domaša:** Kelča (6996), 31. 5. 1969 – 1 ex.; Dobrá nad Ondavou (6996), 28. 6. a 8. 7. 1970 – po 1 ex., 29. 5. – 1 ex. a 17. 7. 1971 – 3 ex., 11. 6. 1972 – 1 ex. Malá Domaša (7096), 8. 7. 1970 – 1 ex. Medzi obcami Remeniny a Matiaška (6995), 30. 7. 1987 – 1 ex. Z novšieho obdobia pozoroval Potočný (in litt.) 9. 4. a 11. 6. 1992 po 1 ex. a 1. 7. 1993 – 2 ex. pri Lomnom (6895). Na tej istej lokalite pozoroval 1 ex. 15. 4. 1993 Pjenčák (in litt.). Bžany (6995), 7. 5. 1993 – 1 ex. Na lokalite sa zdržiavala aj v nasledujúcich 2–3 rokoch (Pjenčák in litt.). Údolie Udavy a Laborca: 9. 9. 1976 – 1 ex. okolo Bieleho vrchu pri Rovnom (7098); Veľopolie (7097), 26. 5. 1984 – 2 ex. **Popradská kotlina:** 14. 5. 1992 lietal 1 ex. pri Podolínci (6789), západne od vrchu Anny a 10. 7. 1994 medzi Slovenskou Novou Vsou a Vojňanmi (6788) (Bělka in litt.). **Slanské vrchy:** 9. 5. 1967 bol pozorovaný 1 ex. pri Mudrovciach nad kopcom Varhoška (7194); 25. 6. 1970 – 1 ex. pri Rákoši (7394). **Slovenský kras:** 25. 4. 1965 lietal 1 ex. nad Silickou planinou pri Silici (7489), 13. 4. 1988 – 1 ex. na tej istej lokalite. **Vihorlatské vrchy:** Podľa pozorovaní sme predpokladali hniezdenie na troch lokalitách, niektoré pozorovania spadajú do príľahlej Východoslovenskej pahorkatiny: 1) vo svahoch nad Zemplínskou šíravou: 4. 7. 1966 lietali nad severným brehom Širavy 3 ex. medzi Vinným (7197) a Jovsou (7198); 16. 8. 1976 lietal 1 ex. medzi Jovsou a Kusínom (7198) (Zicha in litt.); 18. 4. 1977 krúžil 1 ex. nad svahom kopca Ladovisko na Porubou pod Vihorlatom (7198); 25. 4. 1979 lietali 2 ex. v okolí Pirnagovho vrchu nad Vinianskym jazerom; 28. 4. 1980 – 2 ex. neďaleko jedného hniezda pod vrchom Kyjov na Vinianskym jazerom (oba 7197). 24. 4. 1981 konzumoval 1 ex. zabitú mačku na štátnej ceste pri Porube pod Vihorlatom. Z novšieho obdobia 1 ex. lietal 24. 4. 1990 nad lesmi nad Klokočovom, 13. 5. 1990 pri Kusíne (oba 7198) a pri nápuste do Zemplínskej šíravý (7297), 1 ex. letel 6. 5. 1991 od Vinného ku Klokočovu a 11. 5. 1997 bol 1 ex. pri Kusíne (oba 7198). 2) V časti pohoria nad Vyšnou Rybnicou (7199), nad ktorou sa nachádza vodná nádrž: 17. 5. 1977 krúžil 1 ex. nad dedinou; 19. 7. 1979 zaletel 1 ex. do doliny nad dedinou s potravou smerom ku kopcu Majmová; 18. 7. 1980 bol 1 ex. pri obci Remetské Hámy; 12. 5. 1982 lietal medzi V. Rybnicou a Jasenovom; 28. 4. 1983 letel 1 ex. od hôr cez V. Rybnicu k Úbrežu (7198); 14. 7. 1984 lietal 1 ex. pri dedine. Z neskoršieho obdobia sa vyskytol 1 ex. 18. 4. 1993, ktorý priletel od Podhorode ku Hlivištiam (7199). 3) V severných svahoch kopca Krivoštianka nad humenským Jasenovom (7197): 22. 5. 1975 bol pozorovaný

1 ex. nad Krivoštiankou a na tej istej lokalite 1 ex. 29. 4. 1984. Loviská hají z tohto pohoria sa nachádzali na území Východoslovenskej pahorkatiny. Ďalšie pozorovania: 18. 7. 1973 – 1 ex. pri Lúčkach (7298) nad brehom Širavy; Žabany (7297), 25. 6. 1974 – 1 ex. nad nástupným kanálom Širavy; Úbrež (7298), 18. 4. 1983 a z novšieho obdobia 31. 5. 1992 po 1 ex. V prípade výskytu týchto vtákov je možné aj ich hniezdenie v lese Karná nad dedinou; Oreské-Staré (7197), 23. 6. 1993 – prelet 1 ex. **Východoslovenská pahorkatina:** Od Trhovišťa (7296) po Tovarniansku Polianku (7196) sa tiahne pás lesa s vhodnými biotopmi pre hniezdenie haje tmavej. V okolí sme pozorovali 19. 6. 1973 a 29. 6. 1974 po 1 ex. pri Trhovišti, ale vtáky mohli byť aj z predpokladaného hniezdného lesíka pri majeri Bisce (7396); 25. 6. 1974 – 1 ex. pri Petrovciach nad Laborcom; Vranov nad Topľou (7196), 29. 4. 1984 – 1 ex.; poľnohospodársky dvor Pláne (7196) pri Strážskom, 27. 4. 1990 – 1 ex. nad lesom Kolovej hory; Vybuchanec (7196), 2. 6. 1990 – 1 ex. na pokosenom ďatelinisku; Poša, odkalisko (7196), 1. 5. 2005 – 1 ex. (Pjenčák in litt.). **Východoslovenská rovina:** Lokality v okolí riek Latorica a Bodrog: 28. 8. 1971 – 3 ex. pri Zemplínskom Jastrabí (7596); 2. 6. 1974 – 1 ex. pri Sirmíku (7496); 1. 6. 1978 lietal 1 ex. nad lesom pri Rade (7597); 17. 6. 1981 – 1 ex. pri Sviniciach (7597); 15. 6. 1986 lovil 1 ex. pri Strede nad Bodrogom (7696) a 18. 6. 1986 pri Lelesi (7598) (Matušik in litt.); 31. 5. 1987 krúžil 1 ex. nad lesom pri Brehove (7596) a 12. 5. 1997 pri Kucanoch (7497). Lokality na inom území Vsl. roviny: 20. 5. 1975 sa snažila jedna haja uloviť kurča z krdľa pri Horovciach (7296), odohnala ju sliepka. Z novšieho obdobia tu bol pozorovaný 1 ex. 15. 6. 1991; 7. 7. lovil jeden ex. pri Úpore. Z novšieho obdobia bola tu pozorovaná 25. 5. 1992 pri smetisku vedľa poľnohospodárskeho podniku; 30. 5. 1977 bol 1 ex. pri Veľkom Horeši (7697); 9. 5. 1984 letel 1 ex. od Cejkova ku Kašovu; 13. 5. 1990 sedel 1 ex. na pokosenom poli pri Tibave (7299) a 1 ex. pri Svätuší (7398); 20. 6. 1991 bol 1 ex. medzi Hraňou a Novosadom (7496); 22. 6. 1991 bol 1 ex. medzi Michalovcami a Zalužicami (7297); 9. 8. 1991 lietal 1 ex. pri Zemplínskom Branči (7496). V r. 1993 bolo pozorované zanášanie potravy hajami tmavými do jelšového lesíka pri Hrani (7496); 13. a 16. 7. 1993 – 2 ex. pri Blatných Revištiach (7298); 12. 6. 1994 lovil 1 ex. pri Dvoriankach (7296); 2. 8. 1995 sa zdržiavala 1 ex. pri Budkoviach (7397); 11. 5. 1997 bol 1 ex. pri PD Tušice (7296); 12. 5. 1998 letel 1 ex. pri Markovciach (7497); 23. 4. 2004 – 1 ex. pri Slavkoviach (7397). Druh bol často pozorovaný počas lovu na Ľňačovských rybníkoch.

## Poznatky z hniezdnej biológie a ekológie

Haja tmavá je prísne sťahovavá. Najskorší prilet sme zaznamenali 16. 3. 2000 pri Laškovciach (7297). Z poslednej dekády marca máme nasledovné údaje: 23. 3. 2001 Latorica pri Poľanoch (7597), 25. 3. 1978 Belá nad Cirochou (7098), 25. 3. 1980 Snina (7098), 28. 3. 1968 Zdoňa (7293), 29. 3. 1972 bol 1 ex. na hniezdisku v Bridkej doline pri Slanskej Hute (7494), 30. 3. 1976 pri Snine (7098), 30. 3. 1989 Veľká Trňa (7596) a 31. 3. 1978 Belá nad Cirochou (7098) – vždy 1 ex. Odlieta začiatkom septembra. 6. 9. 1969 bol 1 ex. pri Čani (7393), 6. 9. 1973 dva mladé jedince pri Zalužiciach okolo výpustu zo Zemplínskej šíravy (7297), 8. 9. 1975 preletel jeden exemplár pri obci Blatné Remety (7298) smerom na juh a 9. 9. 1976 bol 1 ex. pozorovaný pri Rovnom (7098). Neskoršie údaje sme zaznamenali 17. 9. 1980 – 1 ex. pri Kamenici nad Cirochou (7098) a 20. 9. 1978 pri Kalnej Roztoke (7099). Zaujímavý údaj o ťahu sa podarilo zistiť prvému z autorov 18. 5. 1963, kedy pozdĺž vetrolamu pri Seni (7493) letel z východu na západ krdeľ 40–50 hají tmavých. V 60. rokoch minulého storočia pozoroval druhý z autorov na jeseň krdeľ cca 200 hají tmavých nad lesom pri Haniske v Košickej kotline.

Mimo územia severovýchodného Slovenska sme hniezda hají našli na duboch (28), na buku (9), na topoli bielom (2) a na topoli kanadskom (1), javore (1), breste (1) a borovici (1). Hniezda boli vo výške 13–25 m nad zemou. Vo výstelke hniezda sme nachádzali hrudy hlíny, handry, ponožky, silonky, igelit, noviny a trsy trávy. V znáške boli najčastejšie 2–4 vajcia, v dvoch prípadoch 5. Rozmery vajec: 59,60 × 43,85 mm a 59,40 × 42,60 mm v jednej dvojkusovej znáške a jedno neplodné vajce 52,40 × 41,40 mm.

V Laboreckej vrchovine a Bukovských vrchoch sme hniezda našli na dube (4), buku (3) a smrekovci (1) v nadmorských výškach 290, 350, 410, 430 a 450 metrov. Hniezda boli vo výškach 19–22 metrov nad zemou. Ako výstelku hniezd sme zistili lyko, kôru, igelit, papier (noviny i toaletný), bužíрку, suchý trus,

handry, suchú trávu, lístie a spráchnivené drevo. Hniezdne stromy sa nachádzali v blízkosti rúbání alebo presvetlenejších miest, 100–500 metrov od okraja lesa, neďaleko väčších vodných tokov (Cirocha, Udača). Od 500 do 2000 metrov od hniezd hají tmavých sme v troch prípadoch našli obsadené hniezda hají červených.

Zaujímavosťou východoslovenskej populácie bolo to, že okrem typických nížinných biotopov s prítomnosťou väčších riek a jazier (lužné lesy) obsadzovali haje tmavé hniezdiská aj v pohoriach až do nadmorskej výšky 760 m v Slanských vrchoch. Hniezda sa nachádzali aj 3,5 km od okraja lesa a 12 km od najbližšej väčšej vodnej plochy. Hniezda dvoch párov boli najbližšie od seba len cca 300 m.

## K potrave

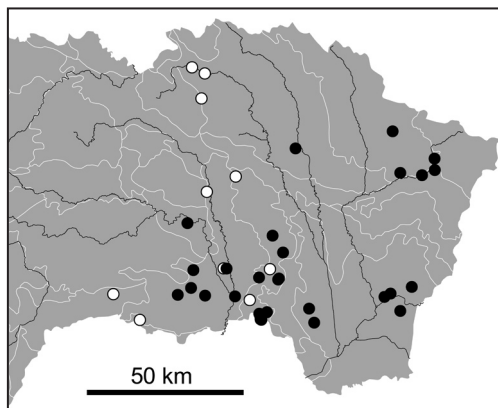
V potrave sme zistili ryby (6 ex. *Carassius auratus*, 6 ex. indet., 1 ex. *Cyprinus carpio*, 1 ex. *Leuciscus cephalus*, 1 ex. *Ictalurus nebulosus*); obožživelníky a plazy (1 ex. *Bufo bufo*, 1 ex. *Rana temporaria*, 1 ex. *Lacerta agilis*); vtáky (3 ex. *Columba livia* f. *domestica*, 2 ex. mladé bližšie neurčené spevavce, 2 ex. kurčatá, 1 ex. samica alebo juv. *Phasianus colchicus*, 1 ex. *Larus ridibundus*, 1 ex. *Corvus frugilegus* 1 ex. *Pica pica*, 1 juv. *Turdus* sp., 1 juv. *Alauda arvensis*); cicavce (10 ex. *Microtus arvalis*, 5 ex. *Cricetus cricetus*, 4 ex. *Lepus europaeus*, 2 ex. *Apodemus* sp., 1 ex. *Apodemus agrarius*, 1 ex. *Rattus norvegicus*). Okrem týchto druhov koristi našli Meyburg & Švehlík (1970) v jednom hniezde hají tmavých v Slanských vrchoch aj 1 juv. ex. *Lepus europaeus*, 1 ex. *Arvicola terrestris*, 1 ex. *Crocidura leucodon*, 2 ex. *Streptopela turtur*, 2 ex. *Columba palumbus*, 1 ex. *Columba oenas*, 1 juv. ex. *Corvus corone cornix* a jednu žabu. Počas pozorovaní hniezda z úkrytu doniesli raz rybu, raz väčšieho vtáka, 17× drobné hlodavce. Meyburg & Švehlík (1970) predpokladajú, že holuby získali od neďaleko hniezdiaceho páru sokolov sťahovavých. Haje tmavé získavali potravu aj zberom zrazených živočíchov autami, tak napr. 27. 6. 1974 sa kímili na ceste pri Závadke (7298) spolu s krkavcom.

## Diskusia a záver

Mošanský (1972, 1975) spolu uvádza 14 zistených a 20 predpokladaných hniezdísk, na základe čoho odhadoval východoslovenskú populáciu v 50. a 60. rokoch 20. storočia na 30–35 hniezdných párov. V 60. rokoch 20. storočia odhadoval Weisz (1967) počet hniezdných párov haje tmavej v okrese Bardejov na 3–5 párov. V tom období z väčších dravcov bola haja na východnom Slovensku najpočetnejšia po myšiakovi hôrnom, jastrabovi veľkom a orlovi kriľavom. V 60. a 70. rokoch a začiatkom 80. rokov sme poznali nasledovný stav:

Beskydské predhorie – predpokladané hniezdenie 1–2 párov (východná časť a okolie Malej Domaše). Bukovské vrchy – 1 pár. Čierna hora – 1 pár. Košická kotlina – 5 párov. Jeden predpokladaný pár bol v lesíku pri Bohdanovciach. Laborecká vrchovina – 4 páry a predpokladané hniezdenie min. 1 páru. Ondavská vrchovina – predpokladané hniezdenie 1 páru južne od Svidníka a 1–2 párov pri Veľkej Domaši. Slanské vrchy – 7 párov. Vihorlatské vrchy – predpokladané hniezdenie 3 párov. Východoslovenská pahorkatina – 1 predpokladaný pár medzi Vranovom a Michalovcami a jeden v lese Karná pri Úbreží. Východoslovenská rovina – mimo lužných lesov hniezdilo 6 párov. Hniezdenie 2 párov sme predpokladali na lokalitách Bisce pri Horovciach a Hraň. V lužných lesoch v okolí Latorice, Laborca a Bodrogu hniezdi aj v súčasnosti 5–6 párov a pravdepodobne ešte 1–2 páry.

Zhrnutím uvedených údajov počas našich výskumov sme zistili konkrétne hniezdenie 31 párov hají tmavých a ďalších 15 párov sme predpokladali, čo zhruba zodpovedá Mošanského (1972, 1975) odhadu. Keďže však sme pracovali na menšom území (pod kontrolou neboli predovšetkým Laborecká a Ondavská vrchovina), dá sa predpokladať že ich počet bol v tom období ešte vyšší (obr. 3). Z niekoľkých literárnych údajov v 50. rokoch 20. storočia ju Bauer & Tichý (1963) a v r. 1964 Makatsch (1966) na SV Slovensku nezistili. Naše prvé pozorovanie na tomto území pochádza od Dary z 5. 7. 1965, výskyt v hniezdnom období a hniezdenie sme zistili v rokoch 1975–1988. V časti Ondavskej



Obr. 3. Známe hniezdiská haje tmavej pred r. 1964 (biely krúžok) a po r. 1964 (čierny krúžok) na východnom Slovensku (okrem CHKO Latorica).

Fig. 3. Known breeding sites of the Black Kite before 1964 (white circle) and after 1964 (black circle) in E Slovakia (apart from the Landscape Protected Area Latorica).

a Laboreckej vrchoviny (západnej časti okresu Humenné) Maderič et al. (1995) v prvej polovici 90. rokov 20. stor. len predpokladali hniezdenie dvoch párov na základe pozorovania osamelých jedincov na dvoch lokalitách. Pjenčák (in Danko et al. 1995a, b) pozoroval v rokoch 1993 a 1994 jeden pár v Ondavskej vrchovine pri vodnej nádrži Veľká Domaša medzi obcami Lomné a Bžany. Z vyššie uvedených pozorovaní je zrejmé, že k postupnému poklesu hniezdných párov hají tmavých dochádzalo v priebehu 80. rokov 20. stor. K r. 1990 sme odhadovali počet hniezdných párov haje tmavej na východnom Slovensku už len na 19 s klesajúcim populačným trendom (Danko et al. 1994). Na Východoslovenskej rovine na území CHKO Latorica odhadoval Balla v r. 1994 5 hniezdiacich párov (Danko et al. 1995).

Pravdepodobne od r. 1989 hniezdili haje tmavé na východnom Slovensku pravidelne už len v lužných lesoch v okolí Latorice, Laborca a Bodrogu. Do r. 1999 sa každoročne predpokladalo hniezdenie 3–5 párov. Od r. 2000 sa v oblasti CHKO Latorica začala tomuto druhu venovať zvýšená pozornosť pri dohľadávaní hniezd a zabezpečovaní ich ochrany. V súčasnosti tu pravidelne hniezdi 5–6 párov a zahniezdenie ďalších 1–2 párov sa dá predpokladať.



## Literatúra

- DANKO Š. 1971: Dravé vtáčstvo v rezervácii Veľký Milič na východnom Slovensku. — *Ochrana fauny* 5 (1): 9–17.
- DANKO Š. 1991: Päť mláďat v hniezde haje tmavej (*Milvus migrans*). — *Buteo* 4: 87–92.
- DANKO Š., DIVIŠ T., DVORSKÁ J., DVORSKÝ M., CHAVKO J., KARASKA D., KLOUBEK B., KURKA P., MATUŠÍK H., PEŠKE L., SCHRÖPFER L. & VACÍK R. 1994: Stav poznatkov o početnosti hniezdných populácií dravcov (Falconiformes) a sov (Strigiformes) v Českej a Slovenskej republike k roku 1990 a ich populačný trend v rokoch 1970–1990. — *Buteo* 7: 109–121.
- DANKO Š., CHAVKO J. & KARASKA D. 1995a: Správa o činnosti Skupiny pre ochranu dravcov a sov SOS za rok 1993. — *Buteo* 7: 109–121.
- DANKO Š., CHAVKO J. & KARASKA D. 1995b: Správa o činnosti Skupiny pre ochranu dravcov a sov SOS za rok 1994. — *Buteo* 7: 132–148.
- CHAVKO J. & SIRYOVÁ 2002: Haja tmavá (*Milvus migrans*). — Pp.: 168–170. In: DANKO Š., DAROLOVÁ A. & KRISTÍN A. (eds.): Rozšírenie vtákov na Slovensku. VEDA, Bratislava.
- MADERIČ B., MIKIARA Š. & PEČEŇÁK V. 1995: Výskum populačnej hustoty dravcov v západnej časti okresu Humenné. — *Buteo* 7: 169–172.
- MAKATSCH W. 1966: Ornithologische Beobachtungen in der Slowakei. — *Zoologische Abhandlungen aus dem staatl. Museum für Tierkunde in Dresden* 28 (15): 239–271.
- MEYBURG B.-U. & ŠVEHLÍK J. 1970: Zur Ökologie und Ernährung des Schwarzmilans (*Milvus migrans*) in der Ostslowakei. — *Ornithologische Mitteilungen* 7: 142–143.
- MOŠANSKÝ A. 1962: Vplyv kultúrnej krajiny na nidobiológiu dravcov (Falconiformes). — Pp.: 117–124. In: ČERNÝ W. & URBÁNEK B. (eds.): Sborník přednášek II. celostátní konference ČOS v Praze v červnu 1962. ČOS, Národní muzeum Praha.
- MOŠANSKÝ A. 1972: Dravce (Falconiformes) východného Slovenska I. Supy, orly, myšiaky, jastraby a haje. — Zborník Východoslovenského múzea Košice, séria B, 11–12 [1970–71]: 39–125.
- MOŠANSKÝ A. 1975: Dravce (Falconiformes) východného Slovenska III. Sokoly (dokončenie) a prehľad výskytových údajov a literatúry. — Zborník Východoslovenského múzea v Košiciach – *Prirodné vedy* 15 AB [1974]: 103–167.
- PALÁŠTHY J. & VOSKÁR J. 1966: TORYSA migračná cesta vtáctva. — Východoslovenské vydavateľstvo, Košice.
- RUMLER Z. 1975: Poznámky k výskytu ptactva na niektorých lokalitách Moravy a Slovenska v hniezdnom období 1974. — *Zprávy Vlastivědného ústavu v Olomouci* 175: 23–32.
- ŠPAČEK M. 1961: Pozorování orlíka krátkoprstého. — *Živa* 9 (4): 159–160.
- ŠPAČEK M. 1964: Další podrobnosti z biologie hnízdění orlíka krátkoprstého. — *Živa* 12 (1): 35–37.
- ŠPAČEK M. & K. KOVÁŘ 1960: Hnízdění orlíka krátkoprstého na Slovensku. — *Živa* 8 (3): 116–117.
- WEISZ T. 1967: Zoznam vtákov a cicavcov okresu Bardejov. — Pp.: 397–417. In: SEDLÁK I. (ed.): 60. rokov Šarišského múzea v Bardejove. Východoslovenské vydavateľstvo, Košice.

Došlo: 11. 2. 2007

Prijaté: 8. 9. 2007